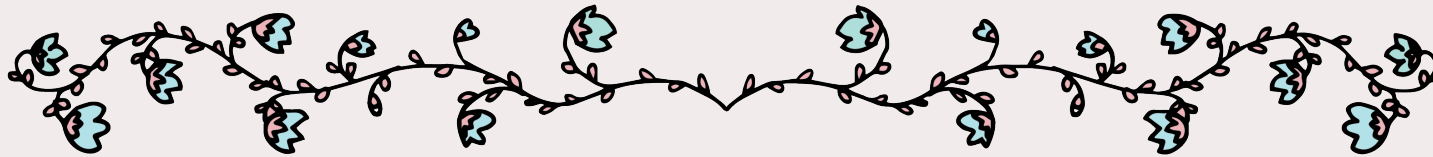

Lastenkirjan kuvitus- ja taittoprosessi

Emilia Mensalo

OPINNÄYTETYÖ
Medianomi (AMK)
Graafinen suunnittelu
Muotoiluinstituutti
LAB-Ammattikorkeakoulu
Kevät 2021

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö käsittelee lastenkirjan kuvittamista ja taittamista. Lopputyönä oli kolmen aukeaman mittainen kuvitus- ja taittokonsepti lastenkirjaan *Kukkavauvat ja kissa*. Tutkimuskysymyksenä oli, onko kuvituksen ja taiton suunnittelu samanaikaisesti käytännöllistä, sekä miten niiden yhdistäminen vaikuttaa tarinan kuljettamiseen kuvakirjassa.

Asiasanat:

Lastenkirja, kuvakirja, kuvittaminen, taittaminen, taittoprosessi,

Abstract

This Bachelor's thesis is about children's book illustration and layout process and how they can be combined.

I learned if it was useful to design illustrations and layout at the same time and what kind of impact it has on storytelling.

Visual work was concept for a children's picture book *Kukkavauvat ja kissa*.

Keywords:

Children's book, picture book, illustrating, layout,

Sisältö

1. Johdanto	4
2. Lastenkirja ja kuvakirja	5
2.1 Kuvakirjan ja lastenkirjan määritelmä	5
2.2 Tekstin ja kuvan suhde kuvakirjassa	6
3. Taitto	7
3.1 Taiton peruseriaatteita	7
3.2 Kuvakirjan perustaittotyylejä	8
3.3 Taittoprosessi	9
3.4 Tarinan kuljetus	10
4. Oma prosessini	12
4.1 Lastenkirja: Kukkavauvat ja kissa	12
4.2 Visuaalinen ilme	12
4.3 Taittoprosessini	14
4.4 Lopputulos	15
5. Yhteenveto	21
Lähteet	22

1. Johdanto

Opinnäytetyöni on lastenkirjan kuvituksen ja taiton konsepti, joka sisältää kolme taitettua aukeamaa. Haluan tulevaisuudessa tehdä lastenkirjoja ja kirjojen taittoa, joten aihe on minulle erittäin tärkeä ja läheinen. Olen aiemmin julkaissut kaksi lastenkirjaa ja suunnitellut uuden lastenkirjan tekemistä jo jonkin aikaa, joten opinnäytetyö oli hyvä syy toteuttaa idea. Tavoitteenani on kehittää taittamistaitojani.

Työssäni tutkin kuvan ja tekstin yhteyttä ja kuvituksen ja taiton liittämistä toisiinsa, sekä miten niitä voi käsitellä yhtenäisenä kokonaisuutena erillisyyden sijaan. Käyn läpi erilaisia taittotyylejä lastenkirjoissa ja taittoprosessia yleisesti. Kuvaan myös omaa taittoprosessiani, jossa tavoitteena on saada aikaan kuvasta ja tekstistä sulava ja yhtenäinen kokonaisuus. Tässä yhteydessä käsitellään lisäksi sarjakuvan keinojen käyttämistä kuvakirjan taitossa ja tarinan kuljetusta taiton ja kuvien kautta.

2. Lastenkirja ja kuvakirja

2.1 Kuvakirjan ja lastenkirjan määritelmä

Termejä 'lastenkirja' ja 'kuvakirja' käytetään usein synonyymeina toisilleen, koska useimmiten lastenkirjat ovat hyvin kuvapainotteisia. Lastenkirjoissa on kuvia, jotta lapsen, joka ei osaa vielä itse lukea, on helppo pysyä mukana tarinassa ja keskittyä siihen. Kuvat siis tukevat tarinaa, ja mitä vanhemmille lukijoille kirja on, sitä vähemmän siinä yleensä on kuvia.

Kuvakirjalle on olemassa monia määritelmiä. Kuvakirjaksi käsitetään yleensä teos, jossa on paljon kuvia ja jossa kuvilla on laadullisesti ja sisällöllisesti tärkeä tehtävä. Monissa määritelmissä toistuu ajatus, että kuvakirjassa on ainakin yksi kuva joka aukeamalla.

Kuvan ja sanan suhdetta tutkineen Kai Mikkosen mukaan kirjasta tekee kuvakirjan odotus, että kuvalla on tekstiä merkittävästi laajentava tehtävä, eli kuva on yhtä oleellinen kuin teksti (Mikkonen 2005, 330). Voidaan myös ajatella, että kuvakirja on teos, jossa kuvat ja teksti yhdessä muodostavat luontevan kokonaisuuden: kuva ja sana ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja toimivat rinnakkain, lomittain ja limittäin (Heinimaa 2001, 142-143). Näin voisi toisaalta kuvailla myös sarjakuvaa. Bicknellin ja Trotmanin mukaan kuvakirjalla voidaan tarkoittaa melkein mitä tahansa kirjaa, joka on tarkoitettu 0-7 -vuotiaille, ja jossa kuvat ovat merkittävässä osassa (Bicknell & Trotman 1988, 54). Tämä määritelmä juontuu ajatuksesta, että kuvakirjat ovat nimenomaan lapsille suunnattuja, mutta on olemassa myös aikuisille tarkoitettuja kuvakirjoja, joten kuvakirjaa ei voida automaattisesti pitää samana asiana kuin lastenkirjaa.

Koska kuvitus on oma taiteenlajinsa, voi kuvakirjan ajatella olevan taideteos. Kuvakirjat ovat lapsen ensikosketuksia kuvataiteen maailmaan, ja niiden avulla lapsi tutustuu kuvalliseen kieleen ja kuvien logiikkaan. (Heinimaa 2001, 143-155.) Siksi on tärkeää, että lastenkirjojen kuvitukset ovat laadukkaita.

2.2 Tekstin ja kuvan suhde kuvakirjassa

Kirjallisuustutkija Ulla Rhedin on jakanut kuvakirjat kolmeen kategoriaan. Ensimmäinen kategoria on 'kuvitettu kirja' eli 'eppinen kuvakirja'. Tällaisessa kuvakirjassa kuvittaja on lojaali tekstille ja keskittyy kuvittamaan tarinan merkittäviä käännekohtia.

Toinen kategoria on 'laajennettu kuvakirja' jossa tekstiä on suhteellisen vähän ja jossa kuvitus laajentaa tekstiä lisäten siihen merkityksiä.

Kolmas kategoria on nimeltään 'varsinainen kuvakirja' jossa teksti ja kuva tukevat toisiaan siten, että toista ei voi olla ilman toista. (Mikkonen 2005, 322-330.) Kuvakirjan tekstit linkittyvät kuviin yleensä hyvin vahvasti ja tekstit luettuna sellaisenaan ilman kuvia saattavat vaikuttaa irrationaalisilta, koska niitä ei ole tarkoitukseen lukea ilman kuvia (Bicknell & Trotman 1988, 63). Lisäksi on olemassa 'absoluuttisia kuvakirjoja', eli kirjoja joissa ei ole tekstiä lainkaan vaan pelkästään kuvitusta.

Kuvitetun kirjan ja kuvakirjan välinen ero ei ole tarkka, mutta kuvakirjassa kuvitus on selkeästi pääosassa ja tekstiä on suhteellisen vähän, kun taas kuvitetussa kirjassa teksti on tärkeämpi ja kuvat vain tukevat sitä. Ajatus siitä, että tekstiä kuvitetaan, olettaa sanan ja kuvan välille selkeän hierarkian, jossa teksti on kuvaa hallitsevampi ja alkuperäisempi elementti (Mikkonen 2005, 332). Tämä on usein tottakin, sillä yleensä tapauksessa, jossa kirjoittaja on eri kuin kuvittaja, teksti on olemassa ensin ja kuvitus tehdään sen jälkeen. Sopivan kuvittajan löytäminen on tärkeää, sillä tarinan luonne voi muuttua suuresti eri tekijöiden kuvitusten kautta, sillä kukin kuvittaja nostaa tarinasta eri asioita. Jokaiselle lukijalle tulee tekstistä omanlaisia visuaalisia mielikuvia.

3. Taitto

3.1 Taiton peruseriaatteita

Taitolla tarkoitetaan tekstin ja visuaalisten elementtien kuten kuvien yhdistämistä, sekä yleisesti julkaisun visuaalisen ilmeen luomista. Käytännössä taittaminen on sommittelua ja visuaalisten ratkaisujen tekemistä. Taittaminen sisältää kaiken julkaisun visuaaliseen ilmeeseen sisältyvän työn, kuten typografian, tuotteen formaatin ja paperin laadun valitsemisen. (Loiri & Juholin 1998, 70.)

Taiton tarkoitus on saattaa julkaisussa oleva tieto – eli kuvakirjoissa tarina – lukijalle mahdollisimman tehokkaalla ja miellyttävällä tavalla, sekä herättää mielenkiintoa. Hyvässä taitossa kuvat ja teksti ovat tasapainossa keskenään ja teosta on sujuvaa lukea. Tasapaino syntyy esimerkiksi

siitä, että kuvien koko on kokonaisuuteen nähden sopiva. (Loiri & Juholin 1998, 70.) Kuvakirjan kohdalla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi, että liian pienet kuvat saattavat häiritä lukukokemusta. Taittajalla on hyvä olla mahdollisimman kattavat tiedot kirjapainon kyvyistä ja toimintatavoista, sillä taittaja useimmiten hoitaa myös julkaisun tuottamiseen liittyvät asiat painon kanssa (Loiri & Juholin 1988, 80). Mitä enemmän tietoa mahdollisuuksista on, sitä paremmin taittaja voi käyttää taitossaan erilaisia ratkaisuja sommittelun tai julkaisun materiaalien suhteen.

Pekka Loirin ja Elisa Juholinin oppaassa Huom! Visuaalisen viestinnän käsikirja (1998) neuvotaan, että taitto tulisi tehdä mahdollisimman taloudellisesti sekä tilankäytön, että taittajan ajankäytön kannalta. Toisaalta kuvakirjassa ei ole aiheellista olla taloudellinen ja laittaa kuvia ja tekstiä niin pieneen tilaan kuin mahdollista, vaan ennemminkin antaa niille tarpeeksi tilaa, vaikkei se olisikaan tehokasta tilankäyttöä.

Julkaisua tehdessä tulee miettiä, millaiselle yleisölle se on suunnattu ja millaista visuaalista kieltä genressä yleensä käytetään. Samalla voidaan päättää, halutaanko erottua muista vai tehdä hyvin geneeristä visuaalisuutta. Lastenkirjoja on olemassa paljon eri tyyliä, mutta kaikissa niissä on elementtejä, joista ne tunnistaa lastenkirjoiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi isot ja värikkäät kuvat kirjan kannessa tai kirjan koko. Pienikokoista, mustavalkoista ja täynnä tekstiä olevaa kirjaa tuskin tunnistaisi lastenkirjaksi.

3.2 Kuvakirjan perustaitotyylejä

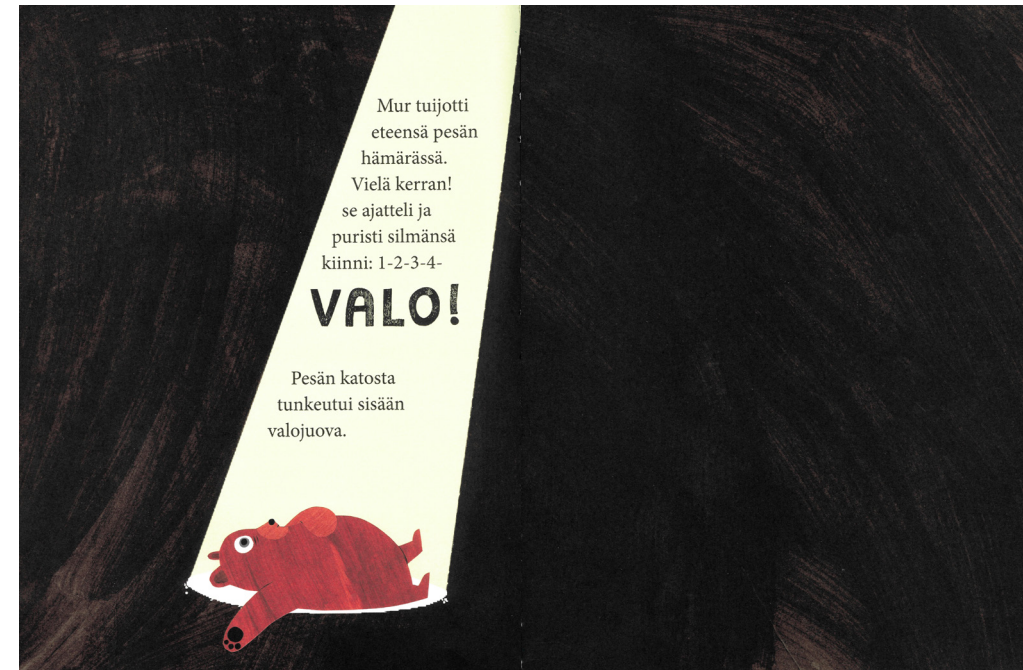
Perustaitotyylit ovat staattinen ja dynaaminen (Loiri & Juholin 1998, 75). Staattinen taitto on suoraviivaista, symmetristä ja toistuu suhteellisen samankaltaisena aukeamalta toiselle. Staattisuus on yksinkertaista ja se voidaan tulkita rauhalliseksi. Varhaisissa lastenkirjoissa taitto on ollut yleensä staattista jo pelkästään painotekniikan rajoitteiden vuoksi. Kuvakirjojen taitto on muuttunut aikojen saatossa dynaamisemmaksi. (Heinimaa 2001, 144.)

Riina Katajavuoren ja Salla Savolaisen kirjassa *Mennään jo kotiin* (Tammi 2009) taitto on staattinen (Kuva 1). Kuvat ovat isoja ja teksti on niiden vieressä tai sivulla omassa tilassaan. Kirja koostuu useammasta lyhyestä kertomuspätkästä, jotka eivät liity toisiinsa, joten staattinen taitto on sopiva valinta, sillä tarinan kuljetusta sivulta toiselle ei ole tarvinnut ottaa huomioon.

Dynaamisessa taitossa sivujen rakenne on muuttuva ja epäsäännöllinen. Dynaaminen taitto elävöittää hyvin tarinan kulkua lastenkirjoissa. Kuvilla ei ole rajoja ja niiden sommittelu on leikkisää. Esimerkki dynaamisesta taitosta on Kaisa Happonen ja Anne Vaskon kirja *Mur, eli karhu* (Tammi 2016), jossa kuvat ovat vaihtelevia eri aukeamilla, ja teksti on usein kuvien sisällä (Kuva 2). Taitossa on lisäksi käytetty hauskesti hyödyksi sivunkääntöjä.

Kuva 1: Aukeama kirjasta *Mennään jo kotiin* (Katajavuori & Savolainen 2009)

Kuva 2: *Mur, eli karhu* (Happonen & Vasko 2016)

3.3 Taittoprosessi

Sivu on taiton perusyksikkö, ja kaksi sivua muodostavat aukeaman. Sivua taas sisältää pienempiä yksiköitä, kuten palstat. Taittoa suunniteltaessa voidaan tehdä suurpiirteiset luonnokset koko julkaisun aukeamista, jotta arvioidaan miten sisältö mahtuu valittuun sivumäärään ja millainen taiton dynamiikka tulee olemaan. Kuvakirjan sivuluonnoksissa tarvitsee oikeastaan samaa ajattelutapaa ja tekniikkaa, kuin sarjakuvaa suunniteltaessa. Kuvien ja tekstin sommittelun lisäksi on mietittävä kuvituksen sisäistä dynamiikkaa ja miten se sopii koko sivun sommitteluun. (Ahokoivu 2007, 44.)

Kuvitus on kuvakirjassa pääosassa, mutta se miten kuvat asetellaan, on hyvin tärkeää. Kuvituksen ja taiton on hyvä kulkea käsikädessä ja taittoa tulisi suunnitella jo kuvitusta tehdessä (Loiri & Juholin 1998, 76). On kuitenkin yleistä, että kirjoittaja, kuvittaja ja graafikko ovat kaikki eri henkilöitä, joten kirja on usein monen ihmisen yhteistyön tulos ja taittajan oleminen merkittävästi mukana kuvituksessa ei ole mahdollista. Silti taittaja luo kirjalle lopullisen asun ja hänellä on paljon valtaa siihen, millainen kirjasta lopulta tulee, joten kuvittajan ja graafikon yhteistyö vaikuttaa positiivisesti kirjan lopputulokseen. Jotkut kuvittajat ovat myös graafikoita ja tällaisessa tapauksessa kuvituksen ja taiton suunnittelu saman aikaisesti onnistuu hyvin.

Kirjailijat Aino Havukainen ja Sami Toivonen (2021) kertovat omasta taittoprosessistaan, että taitto tulee mukaan niin varhaisessa vaiheessa, että sitä ei voi erottaa omaksi prosessikseen, vaan se on tiiviisti osa koko kirjan suunnittelua. He alkavat suunnitella taittoa samalla kuin kuvia ja tarinaa yleensäkin. Toivonen piirtää kuvat ja Havukainen värittää ja tekee taiton, mutta he suunnittelevat kokonaisuuden yhdessä. Havukaisen mukaan taittoa tehdessä on tärkeää kokeilla paljon erilaisia vaihtoehtoja, jotta oppii mikä toimii ja mikä ei.

3.4 Tarinan kuljetus

Taitto on usein huomaamatonkin asia, eikä tavallinen lukija välttämättä kiinnitä siihen erityisempää huomiota, ellei taitossa ole jotakin erikoista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kuvakirjan taitossa pitäisi tehdä erikoisia ratkaisuja vain erikoisuuden tavoittelun vuoksi, vaan valinnoille pitää löytyä syy tarinasta (Havukainen & Toivonen 2021). Taitto ei ole itsetarkoitus, eikä taittajan olekaan tarkoitus tehdä itseään näkyväksi hakemalla huomiota erikoisilla taittotavoilla, sillä hänen tehtävänsä on ennen kaikkea antaa informaatiolle hyvä visuaalinen muoto (Loiri & Juholin 1998, 70).

Länsimaissa lukusuunta on vasemmalta oikealle ja ylhäältä alas. Kuvaa katsova seuraa eräänlaista polkua, joka kulkee kuvan etualan vasemmalta puolelta oikeaan takaosaan. Aukeaman vasen puoli tulkitaan turvalliseksi ja läheiseksi, oikea vieraammaksi, joten usein vasemmalla esitetään tutut asiat ja oikealla uudet. (Happonen, 2001. 105-107.) Oikealle katsominen tulkitaan tulevaisuuteen katsomiseksi ja vasemmalle katsominen menneisyyteen. Katseen kulkua voi taitossa käyttää hyödyksi. Näin saadaan aikaan kuvassa liikkeen tuntua.

Sivunkääntö on kuvakirjan tarinan kuljetuksen kannalta oleellinen asia. Se katkaisee tarinan hetkeksi, jolloin lukijan on kuviteltava, mitä aukeamien välissä tapahtuu. Pienelle lapselle jokainen sivukääntö on yllätys, kun uusi kuva paljastuu. Aukeamien vaihtumien hyödyntämistä tarinan kuljetuksessa kutsutaan myös sivunkääntämisen draamaksi. Kuvakirjan kuvat liittyvät toisiinsa ja kuvakirjan lukeminen opettaa kuvien logiikan ymmärtämistä, eli sitä, miten tarina jatkuu kuva kovalta ja etenee ajassa (Heinimaa 2001, 158). Oikeastaan kuvakirjakin on kuin suuri sarjakuva, jossa kuvat ovat tietyssä järjestyksessä suhteessa toisiinsa.

Sarjakuva ja tarinan kuljetus

Sarjakuva määritellään omaksi taiteenmuodokseen, jolle on ominaista tietyt piirteet, kuten tarinan kuljettaminen toisensa perään aseteltuina kuvina, ruutujako ja puhekuplat. Silti sarjakuvia voi olla myös mitä tahansa muutakin ja ero kuvakirjan ja sarjakuvan välillä voi olla hämärä. Sarjakuvapiirtäjä Mari Ahokoivu sanoo kirjassaan Sarjakuvan tekijän opas (2007): ”Sarjakuvan ei pitäisi olla kuvitettua tekstiä vaan sekä kuvan että tekstin tulee osallistua tarinan kertomiseen.” Samaa ajattelua voi käyttää kuvakirjankin tekemiseen.

Kuva 3: Sarjakuvaa osana kirjan Tatu ja Patu työn touhussa kuvitusta (Havukainen & Toivonen 2006)

Taitto on aina alisteinen tarinan kuljetukselle ja siksi kuhunkin tarinaan valitaan sellainen taitto, joka tarinaa eniten palvelee, toisin sanoen: ”visuaalisuuden tulee olla sopusoinnussa julkaisun sisällön kanssa” (Loiri & Juholin 1998, 70). Sarjakuva voi olla hyvä keino selkeyttää luettavuutta, sillä siinä on selkeää, missä järjestyksessä mikäkin kohta luetaan. Jos tarinassa on paljon repliikkejä, voi ratkaisu olla käyttää sarjakuvan keinoja kuten puhekuplia. Pitkiä puhekohtauksia voi olla haastavaa kuvittaa, sillä niissä ei välttämättä tapahdu mitään, vaan informaatio tulee repliikeissä.

Aino Havukaisen ja Sami Toivosen Tatu ja Patu -kirjoissa käytetään usein sarjakuvaa ”tavallisen” kuvakirjakuvituksen lomassa (Kuva 3). Joskus sarjakuva on sopivin keino viedä tarinaa eteenpäin. Havukainen ja Toivonen kertovat valinneensa *Tatu ja Patu – Kovaa menoa kiskoilla* -kirjaan kokonaan sarjakuvamuodon siksi, että sarjakuva kuljettaa parhaiten vauhdikasta tarinaa eteenpäin. Tavallinen kuvakirjasommittelu ei olisi toiminut yhtä hyvin junalla matkustamisesta kertovassa kirjassa, koska junamatka on täynnä pieniä yksityiskohtia. Sarjakuvan avulla tarina kulkee sujuvasti ja kohtaukset oli helppo liittää toisiinsa. (Havukainen & Toivonen, 2021)

4. Oma prosessini

4.1 Lastenkirja: Kukkavauvat ja kissa

Lopputuotteenani on konsepti 32-sivuiseen A4-kokoiseen lastenkirjaan nimeltä *Kukkavauvat ja kissa*. Kohderyhmänä ovat 4-8 -vuotiaat lapset. Konsepti sisältää kolme taitettua aukeamaa. Kirjan hahmot ja tarinan olen suunnitellut jo aiemmin, joten konsepti ei sisällä niitä.

Kirja kertoo kukkavauvoista, jotka ovat 10 cm mittaisia kukkien siemenistä syntyviä olentoja. He elävät luonnonmukaista elämää ja osaavat puhua eläinten ja hyönteisten kanssa. Kukkavauvat ovat useimmiten positiivisia ja uteliaita ja pitävät seikkailuista. Tässä kirjassa kerrotaan kylästä, jossa asuu 10 kukkavauvaa. Heillä on omat kodit, mutta muuten he ovat hyvin yhteisöllisiä.

Tarina alkaa, kun kylään tulee uusia kukkavauvoja, jotka kiertelevät ympäri maita seikkailemassa. Pian vieraiden saapumisen jälkeen kylän rauhaa ilmestyy häiritsemään kissa, jota kukkavauvat pelkäävät. He joutuvat keksimään, miten saada kissa lähtemään pois ja palauttaa rauha kylään. Kissalla on kuitenkin oma syynsä jahdata kukkavauvoja.

4.2 Visuaalinen ilme

Typografialla on tärkeä osuus kuvan ja tekstin visuaalisessa yhteen sovittamisessa. Valitsin tekstiin fontiksi Belyn koska se sopii yhteen kuvituksen kanssa, mutta ei ole kovin erikoinen ulkomuodoltaan (Kuva 4). Mietin kirjasintyyppiä valitessa erityisesti sen yhteensopivuutta kuvitukseni ääriiviivojen kanssa. Liian ohut fontti ei olisi sopinut yhteen vahvan ääriviivan kanssa, mutta toisaalta paksu fontti olisi ollut liian tumma.

Bely Regular
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzääö 1234567890

Kuva 4: Työssä käyttämäni kirjasintyyppi

3. Kukan kevätsiivous

Kukka päätti tehdä kevätsiivouksen kodissaan. Hänen kotinsa oli oksista ja lehdistä rakennettu maja, jossa oli maalattia. Ja se kaipasi hiukan järjestelyä.

Kukka söi aamupalaksi omenakiisseliä ja päätti ryhtyä hommiin. Hän mietti pitkään, mistä aloittaisi.

Akkia Esikko ja Kielo marssivat sisään.
– Mitä sinä teet? Esikko uteli.
– Siivoan, mutta en tiedä mistä aloittaa! Kukka selitti.

– Aloita aina lattiasta, neuvoi Kielo. Hänen mielestään siivous sujui sillä lailla parhaiten.

– Kaukki tavarat pois ja matto myös, Esikko käski. Kielo otti jakkaran ja kantoi sen ulos. Esikko rullasi maton.

Kun kaikki tavarat olivat ulkona, Esikko haki vettä sankoon.

– Nyt minä pesen lattian! hän hihkui.

– Mutta minun lattiani on... Kukka aloitti.

– ...tosi likainen! Ei muttia! Menkää pyyhki-

mään pölyt ja tomuttakaa matot! Esikko jakeli ohjeita.

Kukka huokaisi ja meni Kielon kanssa piiskaamaan mattoja.

16

Pian sisältä kuului hätäinen kirkaisu:

– Kukka?!

Kukka juoksi salamana sisään. Esikko istui keskellä lattiaa mutavellissä ja huchotti:

– Kukka! Sinun lattiasi ei ole vielä kukaan tullut esiin! Millainen sotapyytty sinä oikein olet?

Kukka naurooi makeasti.

– Tietenkään se ei näy, sillä minulla on maalattia! hän selitti. – Olisit antanut minun kertoa, ennen kuin aloit pestä sitä.

Esikko oli nolo.

Tavaroita ei voinut viedä sisään, joten niitä varren rakennettiin pihalle pieni vaja. Lattia ei ottanut kuivaakseen, joten Kukka vietti aikaansa yläilmoissa, olihan hänellä katossa riippumatto ja keinu.

17

Parin päivän kuluttua Esikko ja Kielo tulivat tapaamaan Kukkaa.

– Me olemme ajatelleet, että jos sinä siirtäisit majaasi

hiukan, niin lattia ei vaivaisi sinua, Esikko ehdotti.

– Kiitos ei, odotan mieluummin sen kuivumista, Kukka vastasi.

– Voisimmehan ottaa hiukan lehtiä pois katostasi, niin aurinko pääsisi kuivattamaan lattian, Kielo keksi.

Loppupäivän Kukka sai ottaa aurinkoa riippumattosaan, ja kyllä se lattiakin siitä kuivui.

Kuva 5: Kuvitusta aikaisemmassa kirjassani Kukkavauvat

Olen käyttänyt kuvituksissani pitkään samaa tyyliä piirtää mustat ääriviivat tussilla ja värittää kuvat koneella. Piirrosjätkeni on jokseenkin sarjakuvamaista. Hahmojen piirtäminen ääriviivoilla on mielestäni aiheellista, mutta olen pohtinut taustojen piirrostyylin kehittämistä. Päädyin kuitenkin piirtämään nekin ääriviivoilla. Värimaailma kuvituksissa on kirkas ja sisältää paljon pastellisävyjä, mikä sopii kukkavauvojen maailmaan.

Halusin kuvitustyylin olevan samankaltainen kuin edellisessä kirjassani, jotta hahmojen ja kirjasarjan tunnistettavuus säilyisi (Kuva 4). Kuvitusjätkeni on kehittynyt edellisestä kirjasta, mutta on kuitenkin tunnistettavissa. Aikaisemmissa kirjoissani en ole miettinyt taittoa kovinkaan tarkasti, koska en tehnyt sitä itse. Kuvituksia tehdessä suunnittelin kuitenkin, että osa kuvista olisi isoja koko sivun kokoisia ja osa tekstin seassa olevia pieniä vinjettikuvia.

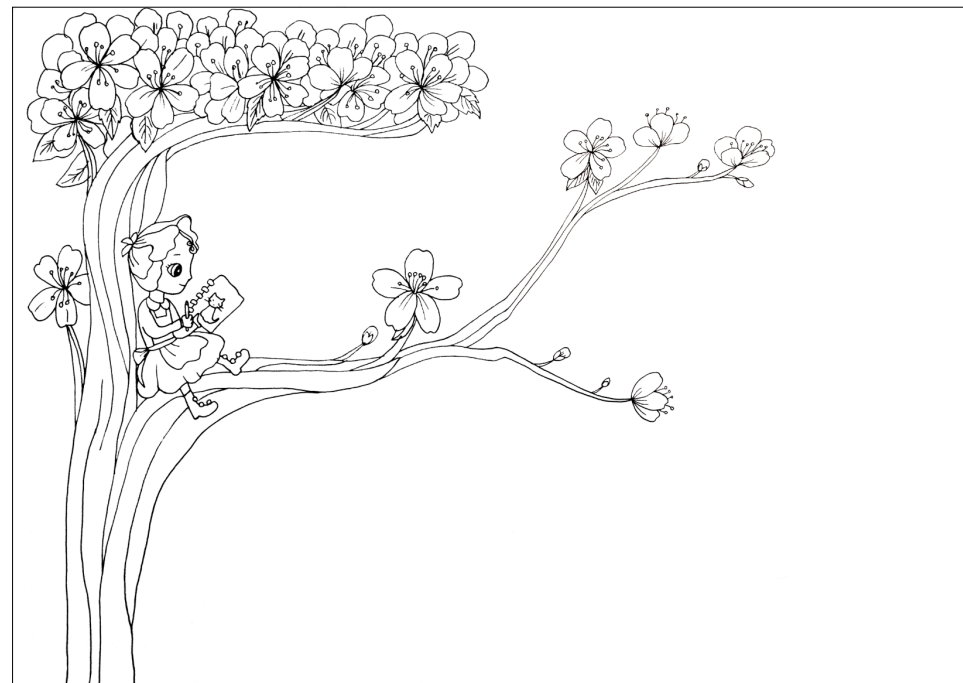
Kuva 6: Tarinan kuljetusta kirjassa Hicotea – a Nightlights story (Alvarez 2019)

4.3 Taittoprosessini

Olen kiinnostunut sarjakuvan keinojen yhdistämisestä kuvakirjaan ja otin työhöni inspiraatiota sarjakuvista, esimerkiksi Lorena Alvarezin sarjakuvakirjasta *Hicotea - a Nightlights story* (2019). Kirjassa on tavallisten ruutujaollisten sivujen lisäksi koko aukeaman kokoisia moniulotteisia ja yksityiskohtaisia kuvia, joissa tarina kulkee saman kuvan sisällä. (Kuva 6) Tämän kaltaista tarinan kuljetusta tavoittelin omaan työhöni.

Toinen merkittävä inspiraation lähde ovat olleet Aino Havukaisen ja Sami Toivosen Tatu ja Patu -kirjat, sillä niissä on käytetty sarjakuvaa ja lisäksi niissä on samankaltainen piirrostekniikka kuin itselläni. Suunnittelun alkuvaiheessa pohdin sarjakuvan keinojen käyttämistä työssäni enemmänkin, mutta prosessin edetessä kuitenkin päätin, että en halua käyttää kirjassani puhdasta sarjakuvaa, kuten ruutujakoa tai puhekuplia, koska se ei vain mielestäni sopinut visuaaliseen ilmeeseen. Repliiikkien laittaminen puhekupliin olisi muuttanut kirjan luonnetta ja halusin sen kuitenkin olevan satukirjamainen.

Tavoitteena oli ei-staattinen sommittelu, eli jokainen aukeama olisi erilainen dynamiikaltaan ja taitossa voisi käyttää luovuutta. Suunnittelin aukeamia piirtämällä paperille luonnoksia aukeamista. Myöhemmin kuitenkin huomasin, että luonnoksia olisi voinut tehdä enemmän koneellakin, jolloin tekstin sommittelu olisi ollut helpompaa. Tekstin paljous aiheutti haastetta ja päädyin jopa lyhentämään sitä joistain kohtaa. Arvioin väärin tekstin määrän ja mihin tilaan se mahtuisi. Suunnittelin kuvituksille alusta asti tietyt paikat ja niistä tuli loppujen lopuksi aika yhtenäisiä, joten niitä oli hankalaa muuttaa jälkeen päin kovin paljoa. Totesin, että jatkossa voisin tehdä kuvituksia pienempinä osina, jolloin ne olisivat helpommin muokattavissa ja siirrettävissä. Tekniikkani oli, että ensin piirsin kuvat suunnitelman pohjalta lyijykynällä, jonka jälkeen tussasin ääriiviivaa ja skannasin koneelle. Väritin kuvat Photoshopilla ja sen jälkeen tein taiton InDesignilla.

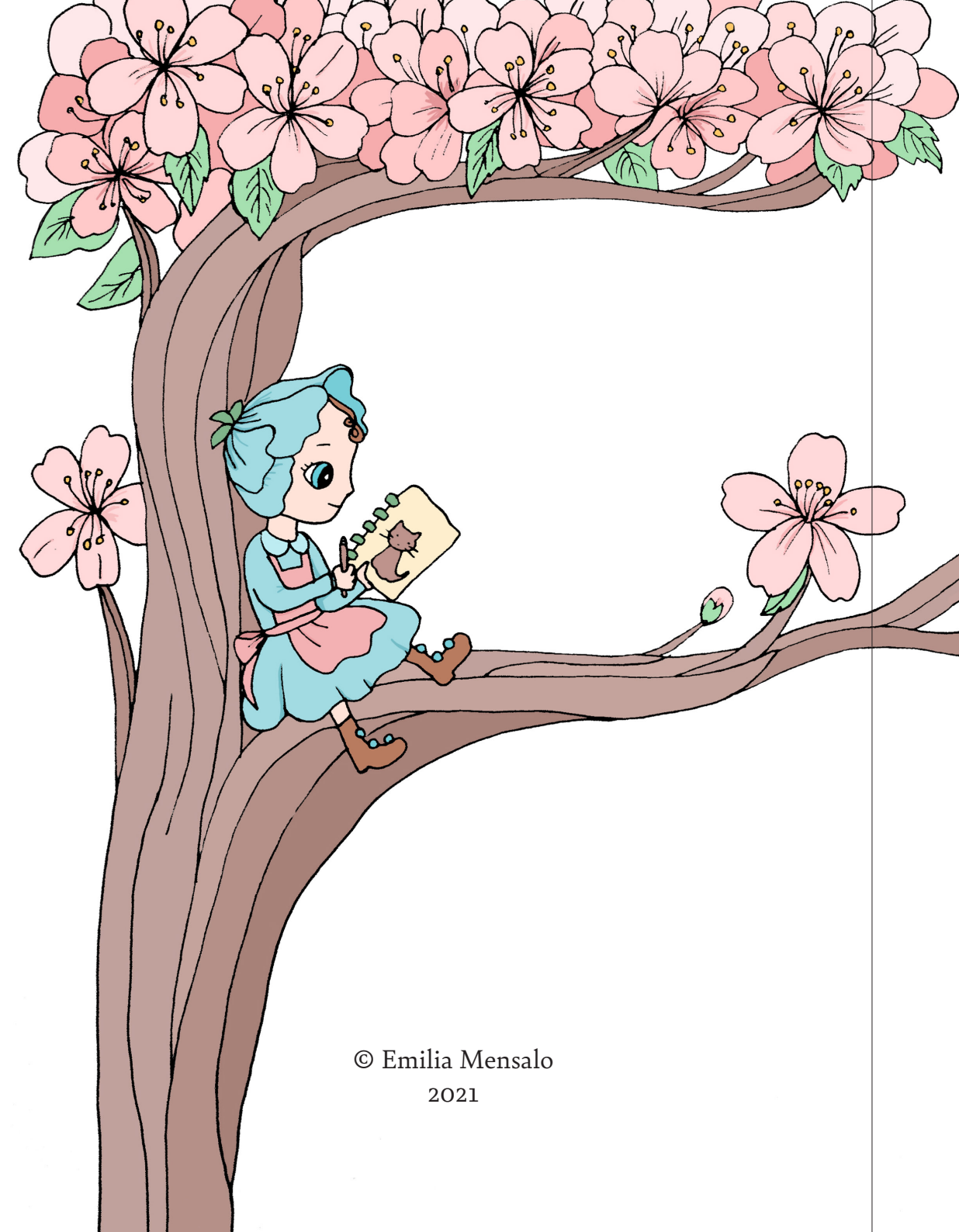

Kuvat 7-9: Ensimmäisen aukeaman työvaiheita: luonnos, viivapiirros ja valmis aukeama

4.4 Lopputulos

Ensimmäinen aukeama on kirjan nimilehti. Tein nimilehdelle kuvituksen, joka vähän liittyy kirjassa tuleviin tapahtumiin ja piirsin siihen tarinassa eniten esiintyvän kukkavauvan Lemmikin, joka piirtää kuvaa kissasta. Otsikon halusin fontin, jossa olisi pehmeä muotokieli. Se olisi voinut olla vieläkin koristeellisempi tai kiemuraisempi, mikä sopisi yhteen kasvien ja kukkien kanssa, mutta tämä Alga-niminen fontti on ainakin selkeä.

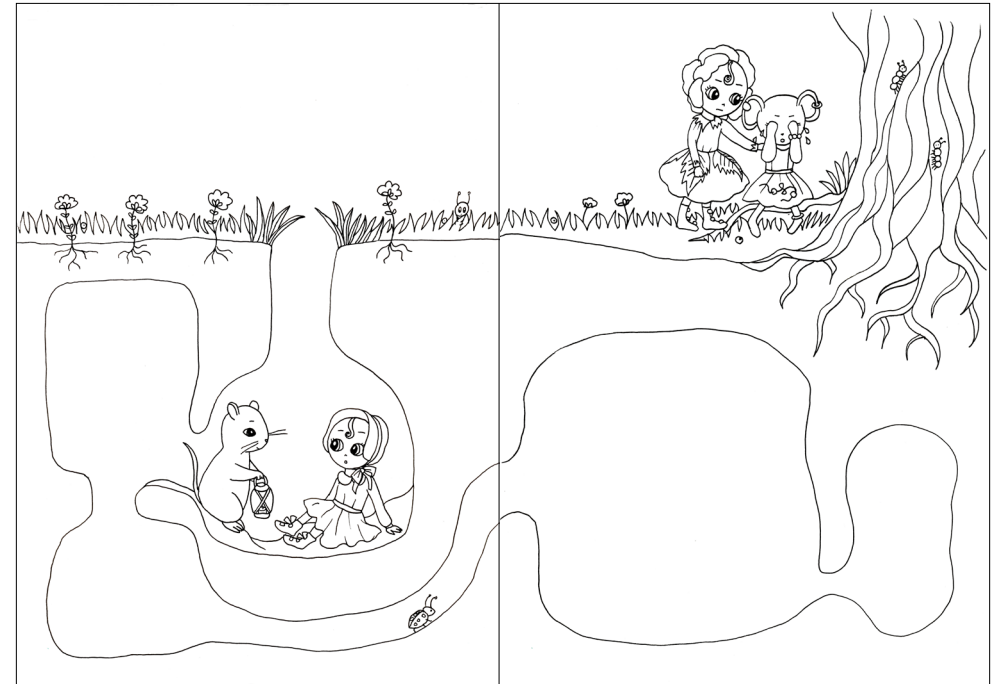
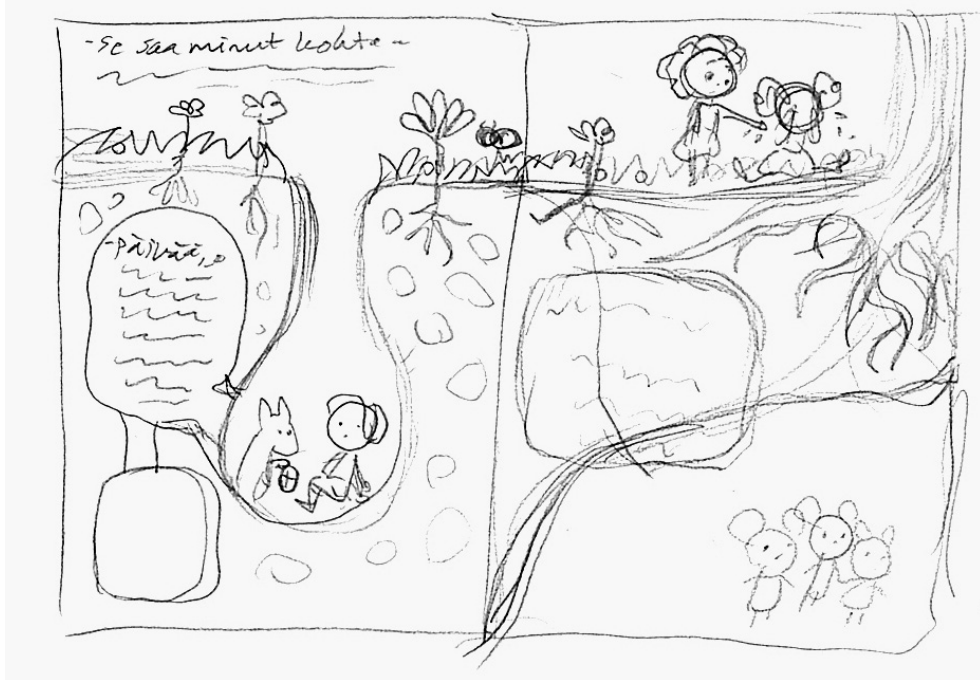

Kukkavauvat ja kissa

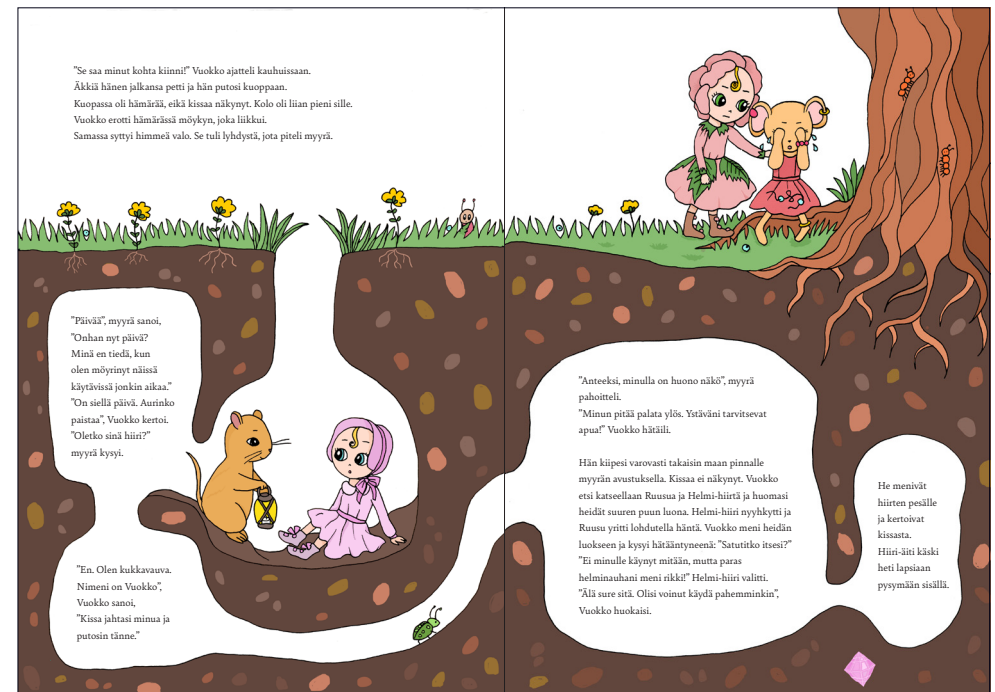
Emilia Mensalo

© Emilia Mensalo
2021

Kuvat 10-12: Toisen aukeaman työvaiheita: luonnos, viivapiirros ja valmis aukeama

Toinen aukeama on kohtauksesta, jossa yksi kukkavauva putoaa myyrän koloon kissan jahdatessa häntä. Sain aika nopeasti idean tehdä läpileikkaus maanalaisista koloista ja sijoittaa teksti sinne. Tässäkin tapauksessa piirsin kuitenkin kolot liian pieniksi, joten tekstin asettelu niihin oli haastavaa. Lopputulos on kuitenkin miellyttävä, eikä teksti joutunut liian ahtaalle. Kuvitus jatkuu koko aukeaman levyisenä ja tapahtumia on myös maan päällä. Aukeaman tunnelma on rauhallinen ja tarinassa onkin pysähtynyt kohta: kissa on vielä hetki sitten ollut paikalla, mutta ei ole saanut kukkavauvoja kiinni ja nyt nämä voivat hetken levähtää. Ruohon seassa olevat helmet kertovat aiemmista tapahtumista, kun Helmi-hiiren koru on mennyt rikki ja levinnyt ympäriinsä.

"Se saa minut kohta kiinni!" Vuokko ajatteli kauhuissaan.
Äkki hänen jalkansa petti ja hän putosi kuoppaan.
Kuopassa oli hämärää, eikä kissaa näkynyt. Kolo oli liian pieni sille.
Vuokko erotti hämärässä möykyn, joka liikkui.
Samassa syytti himmeä valo. Se tuli lyhdystä, jota piteli myyrä.

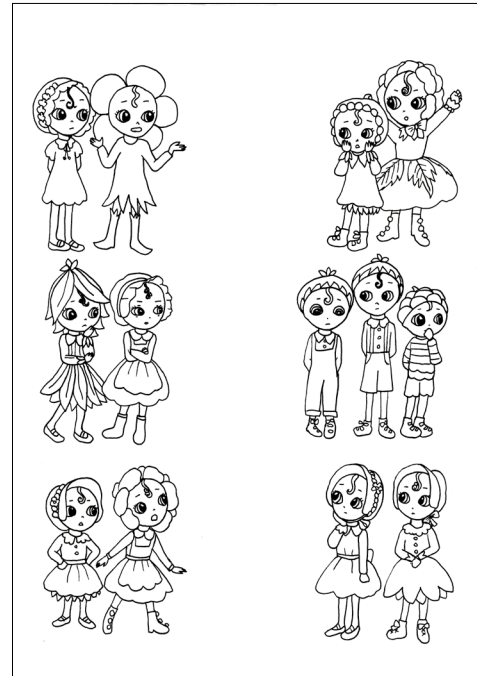
"Päivää", myyrä sanoi,
"Onhan nyt päivä?
Minä en tiedä, kun
olen möyrinyt näissä
käytävissä jonkin aikaa."
"On siellä päivä. Aurinko
paistaa", Vuokko kertoi.
"Oletko sinä hiiri?"
myyrä kysyi.

"En. Olen kukkavauva.
Nimeni on Vuokko",
Vuokko sanoi,
"Kissa jahtasi minua ja
putosin tänne."

"Anteeksi, minulla on huono näkö", myyrä
pahoitteli.
"Minun pitää palata ylös. Ystäväni tarvitsevat
apua!" Vuokko hätäili.

Hän kiipesi varovasti takaisin maan pinnalle
myyrän avustuksella. Kissaa ei näkynyt. Vuokko
etsi katseellaan Ruusua ja Helmi-hiirtä ja huomasi
heidät suuren puun luona. Helmi-hiiri nyyhkytti ja
Ruusu yritti lohdutella häntä. Vuokko meni heidän
luokseen ja kysyi hätäntyneenä: "Satutitko itsesi?"
"Ei minulle käynyt mitään, mutta paras
helminauhani meni rikki!" Helmi-hiiri valitti.
"Älä sure sitä. Olisi voinut käydä pahemminkin",
Vuokko huokaisi.

He menivät
hiirten pesälle
ja kertoivat
kissasta.
Hiiri-äiti käski
heti lapsiaan
pysymään sisällä.

Kuvat 13-17: Kolmannen aukeaman työvaiheita: luonnos, viivapiirros, väritetyt hahmot, aiempi suunnitelma taittoon ja valmis aukeama

Kolmannella aukeamalla on käynnissä keskustelu. Keskustelujen kuvittamista pidetään yleisesti haastavana, koska niissä ei juuri tapahdu mitään konkreettista, mutta minulla on tästä tietoisenaikin tapana käyttää teksteissänini paljon repliikkejä. Piirsin hahmot puhumassa toisilleen ja taitossa tärkeää oli, että repliikit olisivat suunnilleen sen henkilön kohdalla kuka milloinkin on äänessä. Alun perin olin suunnitellut keskustelun vain yhdelle sivulle, ja oikealla sivulla olisi ollut muu kuva. Tällöin teksti olisi ollut hahmojen välissä, mutta kun oli selvää, ettei sille olisi tarpeeksi tilaa, laajensin kohtauksen koko aukeaman levyiseksi.

“Miten saisimme kissan lähtemään?”
Kukka kysyi.

“Pitäisikö meidän jättää kylä?
Ainakin vähäksi aikaa”, Kielo mietti.

“Ei. Emme voi jättää kotejamme kissan
takia, vaan meidän on taisteltava sitä
vastaan”, Ruusu julisti.

Orvokki vilkuili epäilevän näköisenä
Timjamia, Rubusta ja Terhoa,
jotka eivät osallistuneet mitenkään
keskusteluun.

“Milloin kissa tuli kylään?”
Orvokki kysyi hitaasti katsoen
koko ajan heihin.

“On siitä jonkin aikaa...”
kukkavauvat muistelivat.

Orvokki jatkoi: “Eikö kissa
saapunutkin aika pian Timjamin,
Terhon ja Rubuksen jälkeen?”

Kaikki katsoivat nyt vieraita,
jotka näyttivät kovin syyllisiltä.

“Pääsemme siis eroon kissasta,
jos te lähdette kylästä”,
Orvokki sanoi tietäväisenä.

“Eikä, eivät he saa lähteä!” Lemmikki
huudahti. Kukkavauvat alkoivat taas
neuvotella kovasti, sillä Orvokin ajatus oli
oikeastaan totta, mutta he eivät halunneet,
että vieraat joutuisivat lähtemään.

Timjami huokaisi:

“Meidän pitää kertoa jotain. Kissa on
seurannut meitä jo kauan. Emme tiedä
mitä se haluaa. Luulimme, että tämä kylä
olisi tarpeeksi kaukana, eikä kissa löytäisi
meitä, mutta erehdyimme. Se on vieläkin
perässämme.”

Kaikki olivat hetken hiljaa.

“Hei, kuunnelkaa! Me lähdemme kylästä
heti, ettei kissa vaani teitä!” Rubus ilmoitti.

“Mutta kissahan seuraa taas teitä ja
joudutte vaaraan!” Lemmikki huolehti.

“Kyllä me selviämme. Nyt kissa tietää,
että olemme täällä, joten meidän täytyy
vaihtaa paikkaa”, Timjami selitti apeana.

5. Yhteenveto

Opin todella paljon taitosta prosessin aikana. Taittaminen on aina ollut minua kiinnostava asia, mutta käytännössä olen tehnyt aika vähän julkaisujen taittoa. Työn alussa olin tarkoituksella halunnut tehdä erikoista taittoa kokeilun vuoksi, mutta sitten opin enemmän taiton filosofiasta ja totesin, että selkeys on kuitenkin tärkeintä.

Olen tyytyväinen kuvituksiini, mutta taitto olisi voinut olla elävämpi. Kuvituksissa haastavaa oli värimaailman pitäminen yhtenäisenä kuvien sisäisesti, sekä myös aukeamien välillä. Lopputulos olisi voinut olla vielä enemmän tutkimani aiheen mukainen. Työni jäi aika valjuksi siihen nähden, mitä olin alun perin suunnitellut saavani aikaan.

Tulin siihen tulokseen, että taiton ja kuvituksen suunnittelemisen yhtäaikaista eikä erikseen on toimiva ratkaisu, joka sekä lisää luovuutta, että tekee taittamisesta helpompaa ja miellyttävämpää, kun kuville on valmiiksi suunnitellut paikat. Minulla oli kirjan teksti valmiina, mikä oli hyvä, sillä tarinan suunnittelu olisi ollut liian iso työ. Tulevaisuudessa haluaisin kuitenkin kokeilla sitä, että myös tarinan suunnittelu tapahtuisi samaan aikaan kuvien ja taiton kanssa, jolloin ne kaikki muodostaisivat tiiviin ja funktionaalisen kokonaisuuden, jossa kaikille elementeille on alusta asti suunniteltu omat paikkansa ja tarinan kuljetusta voisi vielä vahvemmin tehostaa.

Lähteet:

Kirjalliset lähteet:

Ahokoivu, M., 2007. Sarjakuvan tekijän opas. Helsinki: Gummerus.

Alvarez, L., 2019. Hicotea – A Nightlights story. London: Nobrow Ltd.

Bicknell, T. & Trotman, F., 1988. How to write and illustrate children's book and get them published. London: Macdonald & co.

Happonen, K. & Vasko, A., 2016. Mur, eli karhu. Helsinki: Tammi. (graafinen suunnittelu: Laura Lyytinen)

Happonen, S., 2001. Liike, kuva ja kuvitettu teksti. Teoksessa Raussi, R. & Rättyä, K. (toim.) Tutkiva katse kuvakirjaan. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu O

Havukainen, A. & Toivonen S., 2006. Tatu ja Patu työn touhussa. Helsinki: Otava

Heinimaa, E., 2001. Kuvakirjat aikuisen ja lapsen maailmassa. Teoksessa Suojala, M. & Karjalainen M. (toim.) Avaa lastenkirja!: Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten Keskus, 142–163.

Katajavuori, R. & Savolainen, S., 2009. Mennään jo kotiin. Helsinki: Tammi, 32-33.

Loiri, P. & Juholin, E., 1998. Huom! Visuaalisen viestinnän käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Mensalo, E., 2014. Kukkavauvat. Vantaa: Aurinko Kustannus

Mikkonen, K., 2005. Kuva ja sana. Helsinki: Gaudeamus

Suulliset lähteet:

Haastattelu, Aino Havukainen ja Sami Toivonen. 1.3.2021